

DUTCH | NEDERLANDS

sing me in

collective singing in the integration process of young migrants

Werken in een schoolcontext

Free handbook

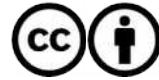
www.SingMeln.eu

Uitgever

Dit handboek is uitgegeven door de Europese Koorfederatie – Europa Cantat (Weberstrasse 59a, 53113, Bonn, Duitsland) voor het “Sing Me In”-project.

Het mag gratis gedownload, verspreid en geprint worden.

De tekst die door de partnerorganisaties geschreven is, valt onder de “Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal Publieke Licentie”. Het mag onder voorwaarden gedeeld en bewerkt worden: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

[De citaten, muzikale voorbeelden of afbeeldingen kunnen hun eigen auteursrechtelijke status hebben. Deze hebben we overal geprobeerd te vermelden.](#)

Partners van het project

Het “Sing Me In”-project is gecoördineerd door

de Europese Koorfederatie - Europa Cantat (DE) www.europeanchoralassociation.org

in samenwerking met:

Estonian Choral Association (EE) www.kooriyhing.ee

Sulasol (FI) www.sulasol.fi

Ung i Kor (NO) www.ungikor.no

ZIMIHC (NL) www.zimihc.nl

Koor&Stem (BE) www.koorenstem.be

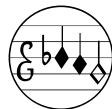
A Coeur Joie (FR) www.choralies.org

Musica International (FR) www.musicanet.org

Moviment Coral Català (CAT/ES) www.mcc.cat

Koro Kulturu Dernegi (TR) www.korokulturu.org

Fayha Choir (LB) www.fayhachoir.org

SULASOL

Dit project werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie.

De verantwoordelijkheid voor deze publicatie ligt uitsluitend bij de auteur; de Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

Erasmus+

Overzicht van betrokkenen

Veel mensen hebben bijgedragen aan dit project. Ze staken hun tijd en energie in het proeflezen, vertalen en bijebrengen van informatie en teksten. Een overzicht vind je op de website www.SingMeIn.eu

De redactie van deze handboeken is uitgevoerd door:

Burak Onur Erdem, Ingvill Espedal, Côme Ferrand Cooper, Sonja Greiner, Lucille Lamaker, Gautier Lemoine, Olav Øyehaug Opsvik, Pierre-Luc Pfrimmer, Liesbeth Segers, Çağlar Tosunoğlu, Marina Velasquez en Jean Claude Wilkens.

Inhoudsopgave

Welkom bij “Sing Me In”!	4
Waarover gaat het project “Sing Me In”: Collective singing in the integration process of young migrants?	4
Onze bijdrage: Vier downloadbare handboeken.....	6
Zingen als middel om participatie op school te stimuleren	8
Deze gids is interessant voor jou als	9
Waarom zou je samen zingen moeten gebruiken als een middel tot participatie op school?	10
We beginnen eraan	13
Definieer je activiteit.....	13
Zorg voor een gunstige context.....	17
Beslis wat je wil zingen.....	20
Pak een pen en begin!	24
Checklist.....	24
Bronnen en verwijzingen.....	26

Welkom bij “Sing Me In”!

Beste lezer,

Bedankt dat je de tijd neemt om dit handboek te lezen. We hopen dat het je zal helpen en motiveren om nieuwe muzikale projecten op te zetten! Dit handboek is een deel van een reeks van vier en ontstond in het kader van een Europees project dat van 2016 tot 2018 liep. In deze inleiding presenteren we kort waarover dit project gaat en hoe je dit handboek kan gebruiken.

Waarover gaat het project “Sing Me In”: Collective singing in the integration process of young migrants?

Sommige jongeren lopen een hoger risico om uitgesloten te raken in de maatschappij omwille van hun socio-economische situatie, de buurt waarin ze leven, hun migratieachtergrond, enz. Het “Sing Me In” project heeft als doel om kinder- en jeugdkoördinatoren, muzikanten en andere geïnteresseerden didactische tips en methodes aan te reiken die ervoor zorgen dat samen zingen de integratie en participatie van die jongeren in de samenleving verhoogt.

Een aantal betrokken jeugdorganisaties die bezig zijn met samen zingen benadrukten de nood aan didactiek en structuur op dat gebied: jongerenorganisaties delen meestal dezelfde uitdagingen en zijn vaak niet op de hoogte van de oplossingen die andere Europese landen al ontwikkelden. De partners in dit project besloten daarom het onderzoek op Europees niveau te voeren en er zo voor te zorgen dat zoveel mogelijk jonge mensen in Europa ervan kunnen profiteren.

Met elf muziekorganisaties uit tien landen, die betrokken zijn bij het jeugdwerk, sloegen we de handen in elkaar en mobiliseerden we ons netwerk om goede praktijkvoorbeelden te verzamelen in onze professionele en geografische omgeving. Gebaseerd op die rijke input uit het veld en met de steun van experts en ervaringsdeskundigen besloten ze om samen nieuwe pedagogische inzichten te ontwikkelen.

Drie handboeken en een repertoirebundel voor kinder- en jeugdkoördirigenten en leraren vormen de belangrijkste tastbare resultaten van het project. In dit materiaal vind je repertoiretips, te vermijden valkuilen, goede praktijkvoorbeelden, communicatiestrategieën, financieringstips, inzingoefeningen, enz. De handboeken zijn beschikbaar in elf talen zodat ze optimaal verspreid kunnen worden en bij jeugdwerkers in en buiten Europa een maximale impact garanderen.

Om die verspreiding te verzekeren organiseerden we een aantal internationale en nationale evenementen als onderdeel van vormingssessies en studiedagen waarop we ons doelpubliek in Europa samenbrachten. Die evenementen maken het mogelijk om in contact te komen met andere ervaringsdeskundigen die op hun beurt de methodes verder zullen gebruiken en verspreiden.

Uit antropologisch onderzoek blijkt dat de menselijke stem waarschijnlijk één van de eerste instrumenten was die de mensheid gebruikte om samen muziek te maken. Sterker nog, het gebruik van de menselijke stem hielp de leden van de gemeenschap om hun kennis en ervaring te ontwikkelen, gevoelens te delen en het dagelijkse leven te organiseren. Samen zingen zorgde voor een groepsgevoel. Het Sing Me In-project gaat dus terug naar een millennia-oude traditie: het biedt nieuwe en effectieve hulpmiddelen om jonge mensen samen te brengen zonder vooroordelen, om kennis en ervaring op te doen en om een productieve en evenwichtige relatie met een gemeenschap op te bouwen.

Waarom is samen zingen zo positief voor de participatie?

Samen zingen is een sociale activiteit. Zelfs bij mensen met uiteenlopende levenswijzen zorgt samen zingen voor een sterke emotionele band. Door de gedeelde ervaring van schoonheid, inspanning en plezier ontstaat en ontstaan en ontwikkelen zich nieuwe relaties. Zingen zelf is natuurlijk een manier om iets samen te doen ongeacht de status van de deelnemers: Bij het zingen zijn we eerst en vooral zangers die samen een muzikaal resultaat voor ogen houden. Het zorgt ervoor dat er nieuwe relaties ontstaan die gebaseerd zijn op gelijkheid: schijnbare verschillen verdwijnen en maken plaats voor dialoog en begrip. Samen zingen is echter niet het enige hulpmiddel, het is slechts één manier om participatie te stimuleren. Ook andere muzikale activiteiten, sport, educatie, werkervaring, enz. zijn uitgelezen kansen om diezelfde doelen te bereiken.

Onderstaand citaat van Anne Haugland Balsnes¹, hoogleraar muziek uit Noorwegen, licht dat toe:

“De zangstem is een deel van het lichaam en is sterk verbonden met de ademhaling. Tijdens het zingen ontspan en train je je spieren, botten en longcapaciteit. Zingen draagt bij tot lichamelijk welbehagen. Zingen in een koor zorgt behalve voor vreugde en enthousiasme ook voor mentaal welzijn. Het wordt omschreven als een “kick”, als het gevoel van verliefdheid of een langdurige high. Zulke ervaringen zijn waardevol voor de gezondheid en de kwaliteit van leven.

Taalvaardigheid is een van de belangrijkste aspecten van integratie in een nieuw land. In een koor kan je een nieuwe taal leren in een vriendelijke, laagdrempelige omgeving door middel van communicatie tijdens repetities en via liedteksten. Je hoeft de landstaal niet vloeiend te spreken om als volwaardig koorlid geaccepteerd te worden. Een koor draagt bij aan de totstandkoming van sociale netwerken, wat ook essentieel is voor integratie.

Zingen in een koor is de eenvoudigste manier van muziek maken, omdat het instrument – de zangstem – deel van het lichaam uitmaakt. Voor een koor heb je alleen een groep mensen, een beschikbare locatie en een dirigent nodig. Toch is er geen garantie dat de vele positieve resultaten die hierboven genoemd zijn, bereikt worden. Het is cruciaal dat zowel het sociale als het muzikale gedeelte van het koor doordrongen zijn van gastvrijheid.”

In de projecttitel staan de woorden ‘collective singing in the integration process of young migrants.’ Hieronder zullen we elk van die termen bespreken. Het belangrijkste doel daarbij is om processen en projecten te ondersteunen die verschillen tussen mensen overbruggen. Naarmate de tijd vordert, zullen zangers manieren vinden om elkaar op individueel niveau te leren kennen en nieuwe banden te smeden zodat ze een vanzelfsprekende band met de groep voelen.

Jonge nieuwkomers of jongeren die sterk verbonden zijn met hun migratieachtergrond maken deel uit van onze

¹ Anne Haugland Balsnes (geb. 1969) is professor muziekwetenschap en hoofd onderzoeksbeleid aan de Universiteit van Agder en Ansgar University College in Kristiansand, Noorwegen. Ze is ook praktiserend dirigent en zangeres.

Europese maatschappij. Ze leren, werken, spelen, praten en bewegen met de rest van hun generatie en zijn de volwassenen van morgen. De manier waarop ze in relatie staan met hun omgeving en de manier waarop die met hen interageert bepaalt gedeeltelijk hoe onze maatschappijen in de toekomst eruit zullen zien. Hoewel je dit handboek waarschijnlijk van het internet hebt gedownload, geloven wij ook dat het digitale netwerk en de 'virtual communities' geen antwoorden geven aan de uitdagingen die ons te wachten staan. We hebben contact, uitwisseling, dialoog en samenwerking in het échte leven nodig.

In groep zingen is een zeer flexibele kunstvorm, die voornamelijk gedefinieerd wordt door een methode (samen zingen) en zich op die manier kan aanpassen aan nieuwe muzikale en culturele inhoud en er ook nieuwe aan kan toevoegen. Het gevoel van samenzijn en vreedevol ontmoeten maakt deel uit van de Europese idealen (en wordt ook belichaamd door vele initiatieven binnen en buiten de Europese instellingen.).

Voor wie is dit project bedoeld?

Hoofddoelgroepen: Het project streeft er naar jonge mensen te helpen

- die in verschillende Europese landen wonen en ook daarbuiten.
- uit de cultuur van het gastland en met een culturele achtergrond die verschillend is aan die van het gastland (migranten en vluchtelingen).
- mensen die zingen en mensen die dat nog niet doen.

Directe doelgroepen: de handboeken werden geschreven om dienst te doen voor

- professionals in het jongerenwerk: dirigenten van kinder- en jeugdcores, sociaal werkers.
- (muziek)leerkrachten die werken met kinderen en jongeren met verschillende culturele achtergronden.

Multiplicatoren: Om de ontwikkelde materialen en kennis te verspreiden, doen we beroep op een breed netwerk van

- organisaties die samenwerken met professionals uit het jeugdwerk.
- organisaties die goede praktijkvoorbeelden kunnen voorstellen of de resultaten van het project, inclusief de handboeken en de repertoiregids, mee kunnen verspreiden.

Onze bijdrage: Vier downloadbare handboeken

Het resultaat van ons werk bestaat uit drie handboeken en een repertoirebundel die vrij downloadbaar zijn via www.SingMeln.eu

- Sing Me In: Zingen met groepen jonge vluchtelingen
- Sing Me In: Jonge mensen met een migratieachtergrond opnemen in bestaande koren
- Sing Me In: Werken in een schoolcontext
- Sing Me In: repertoirebundel (Repertoire Guide)

Elk van de drie eerste handboeken is beschikbaar in elf talen: Arabisch, Catalaans, Duits, Engels, Ests, Fins, Frans, Nederlands, Noors, Spaans en Turks. Mocht je interesse hebben om een extra (moeder)taal toe te voegen, aarzel dan niet om contact met ons op te nemen. Neem zeker een kijkje op www.SingMeln.eu om te zien of jouw taal ondertussen al beschikbaar is.

Welke resultaten verwachten we?

We hopen

- dat onze handboeken bijdragen tot het opzetten van meer integratie- en participatieprojecten.
- dat de koren meer deelnemers kunnen verwelkomen met diverse achtergronden.
- dat leerlingen en klassen profiteren van zangactiviteiten (door betere schoolresultaten en een goede klasdynamiek)
- dat alle deelnemers en organisatoren beloond worden met plezier en blijdschap, gedeelde vreugde en muziek.
- Om dat allemaal te bereiken, hebben we je hulp nodig. Deel deze handboeken met je vrienden en geïnteresseerden of laat ons weten hoe we ze kunnen verbeteren.

Uitleg bij de terminologie

De Engelse titel van het project is is "Sing Me In: Collective singing in the integration process of young migrants". We verklaren waarom:

[...] collective singing [...] – samen zingen

Hoewel de meeste partners in dit project bezig zijn met koorzang, denken we dat elke vorm van collective singing (samen zingen) of samen zingen voordelig kan zijn. De traditionele organisatie van een koor - een dirigent, partituren, zangers in verschillende stemmen – is niet de enige vorm waarin samenzingen kan gebeuren. Onze benadering gaat dus over iedere vorm van samen zingen, a capella of met instrumenten, één- of meerstemmig, en behelst ook alle soorten repertoire of stijlen. De intieme en verbindende ervaring bij het combineren van stemmen is wat samen zingen zo speciaal maakt.

[...] integration process [...] - participatie

Sinds de start van het project beseften we dat de term integration (integratie of participatie) in bepaalde landen, culturen en talen als ouderwets, verkeerd of politiek incorrect zou kunnen worden beschouwd. Onze doelstelling is niet om te bepalen of migranten geïntegreerd of betrokken moeten zijn. De bedoeling is om ideeën en handvaten aan te reiken die je in verschillende diverse contexten kan aanpassen. Zo kunnen mensen met verschillende achtergronden vredig samenleven in een geografische, politieke, economische en culturele ruimte waarbij samen zingen een middel kan zijn om elkaar te ontmoeten en een gesprek aan te gaan. Zo maakt zingen het leven voor iedereen aangenamer.

Let wel, dit proces werkt in twee richtingen: integratie is nodig, zowel voor de gastcultuur als de migrantencultuur. In onze diverse wereld is het van belang dat iedereen zich integreert.

[...] young [...] - jong

Het project focust op jonge migranten. Met jong bedoelen we mensen die nog naar school gaan en opgeleid worden, van kinderen in de kinderopvang totdat ze volwassen zijn. Waar we een specifieke leeftijdsgroep voor ogen hebben, vermelden we dat in de tekst. Young is natuurlijk een zeer variabele term, afhankelijk van het land, de cultuur en socio-economische situaties.² Je zal merken dat we soms verwijzen naar activiteiten en praktijken als integratiemiddel waar verschillende generaties aan deelnemen. Of dat we proberen te leren van ervaringen met volwassenen waarvan we bruikbare informatie kunnen afleiden en delen. Zo kunnen ook een aantal tips uit de handboeken worden toegepast op volwassenen in een gelijkaardige context.

[...] migrants [...] - migranten

Volgens UNESCO kan de term migrant begrepen worden als: 'iedere persoon die tijdelijk of permanent in een land woont waar hij of zij niet geboren werd, en waar hij belangrijke sociale banden mee verworven heeft.' Deze definitie omvat ook vluchtelingen en asielzoekers.

Ons project is echter breder, en omvat ook jongeren met een migratieachtergrond (eerste, tweede en zelfs derde generatie) die meer integratie, inclusie of participatie in de gastcultuur nodig hebben. We zijn er ons van bewust dat bepaalde jonge migranten geen steun meer nodig hebben. Anderzijds merkten we ook op dat veel tips die we verzamelden ook toegepast kunnen worden bij het werken met jonge niet-migrant die mogelijk geen toegang tot cultuur hebben en sociaal of op een andere manier benadeeld worden in onze maatschappij.

2

Clément Vidal

Zingen als middel om participatie op school te stimuleren

Samen zingen gaat in essentie over delen: wanneer we zingen, delen we vreugde, samenzijn en plezier. Daarom is zingen ook een ideaal middel om cohesie, samenwerking en amusement in de klas en op school te scheppen. Het is vanzelfsprekend waardevol voor alle leerlingen en leerkrachten, maar het is in de eerste plaats belangrijk wanneer we spreken over jongeren met een migratieachtergrond. Zoals we eerder al aangaven in de voorstelling van het Sing Me In-project is samen zingen goed bruikbaar als deel van de ontvangst in een nieuw land, in een nieuw bestaan en, in dit geval, in een nieuwe school.

In veel gevallen is samen zingen op school, ongeacht de afkomst van het kind, onbekend. Er zijn veel manieren waardoor kinderen met muziek en zingen in aanraking komen: ze luisteren thuis naar popmuziek, leren viool spelen in een muziekschool of genieten van muziek op TV. Maar niet alle kinderen krijgen de kans om actief muziek te beoefenen. Scholen zijn daarom een belangrijke plaats voor kinderen om het plezier van samen zingen en muziek maken zelf te ervaren.

Er bestaat geen magisch recept of toverformule die je in iedere schoolcontext kan toepassen. Je zal zelf met je leerlingen het reispad moeten bepalen. Net zoals je een reis naar een onbekende stad voorbereidt, heb je misschien een gidsje nodig dat je de weg wijst. Dit handboek bespreekt een aantal vragen die je jezelf kan stellen als je wil gaan zingen met de kinderen in je klas of op je school en welke stappen je kan zetten op weg naar een succesvolle en leuke zangervaring. Dit boekje is gebaseerd op praktische tips en vragen die we verzamelden tijdens een intensief onderzoek naar zangprojecten met jonge migranten en vluchtelingen over heel Europa. Deze projecten hadden meer of minder succes. Het is dus geen handleiding en je zal er niet in kunnen lezen wat je moet doen of wat je moet zingen in een welbepaalde volgorde. We hopen wel dat het je helpt om de fase van vallen en opstaan over te slaan, zodat je tijd en energie uitspaart voor wat er echt belangrijk is: de kinderen samen laten zingen en daar plezier aan beleven.

Deze gids is interessant voor jou als...

je een leerkracht bent

Niemand kent jouw klas beter dan jijzelf! Jij weet welke kinderen ondersteuning nodig hebben en welke leerlingen zelfstandig kunnen werken. Jij weet hoe de sfeer van de groep evolueert, wanneer ze geconcentreerd, opgewonden of moe zijn. Jij ziet hoe vriendengroepen zich vormen en vriendschappen veranderen. Het kan zijn dat je leerlingen met een migratieachtergrond in je klas hebt: sommigen zijn misschien net aangekomen, anderen spreken vlot meerdere talen. Jij investeert je kennis en energie zodat alle kinderen de kans krijgen om hun talenten te ontwikkelen. Met dit handboek bieden we je instrumenten om net zingen als een hulpmiddel in dit proces te gebruiken. Zelfs als je niet kan zingen. Zelfs als je niets over muziek weet. Let us sing you in, welkom bij "Sing Me in".

je betrokken bent bij na- en buitenschoolse activiteiten

Vaak worden scholen niet alleen gebruikt voor schoolactiviteiten. In schoolgebouwen vind je vrijwilligers, ouders en organisaties die de kinderen na schooltijd opvangen om activiteiten met hen te doen. Zingen en muziekspelletjes zijn daarvoor uitermate geschikt. Haal je inspiratie uit dit handboek.

je een muzikleraar bent

We hoeven je niet te vertellen dat muziek op school heel belangrijk is. En in het leven. Maar we zullen proberen om je een aantal aandachtspunten en ideeën voor geschikt repertoire en methodieken mee te geven. Ook willen we je nieuwe manieren aanreiken om kinderen hun verschillende culturen met hun vriendjes en jou te laten delen.

je een koordirigent of muzikant bent

Maak je vaak muziek of zing je vaak met kinderen, op school of als een naschoolse activiteit³? Of wil je dat graag doen? Dit handboek kan je helpen om met kinderen te werken die niet zoveel ervaring hebben met of interesse hebben in zingen. Misschien vind je wel overtuigende argumenten om een zangactiviteit op te zetten of een basis te leggen voor het werken met leerkrachten en schoolbesturen.

je een schoolbestuurder bent

Wil jij of je schoolteam graag activiteiten opzetten waaraan alle kinderen kunnen meedoen en die vooral gericht zijn op de taalontwikkeling van de kinderen? Of wil je graag meer aandacht voor cultuur op school? Wil je tegelijkertijd de talentontwikkeling van alle kinderen stimuleren? Of heb je misschien onlangs nieuwe leerlingen uit andere landen op je school gekregen en zoek je naar mogelijkheden om hen welkom te laten voelen in hun nieuwe land? Roep je lerarenteam bij elkaar en bespreek dit handboek: het kan jullie helpen om leuke, uitvoerbare en efficiënte ideeën voor je school te vinden.

je een ouder bent

Je bent een ouder en betrokken bij de school. Je wil zelf een samenzangactiviteit opzetten of eraan bijdragen om de integratie en participatie van kinderen met een migratieachtergrond te stimuleren. Dit document kan een goed uitgangspunt zijn waarmee je naar het schoolbestuur, de leraren en muziekexperts kan stappen.

je betrokken bent bij sociocultureel werk

Je ontwikkelt zelf inclusie- of integratieprojecten of doet eraan mee. Je wil samen zingen gebruiken als een hulpmiddel in je project met een school. Als belangrijkste onderdeel van het project of gewoon als een extra instrument om met specifieke sociale kwesties om te gaan. We hopen dat dit handboek je handige tips geeft en je op weg helpt om de juiste partners voor je project te vinden.

je een leerling of student bent

Je bent een jonge en gemotiveerde leerling of student die van zingen houdt. Je wil meer bijdragen aan zingen op school, bijvoorbeeld door op het speelplein te zingen of door een schoolkoor op te richten. Jouw school vindt het heel belangrijk dat leerlingen zelf initiatief nemen en steunt daarom jouw idee. Dit handboek geeft je waardevolle suggesties.

³ Raadpleeg zeker ook het handboek "Sing Me In: Jonge mensen met een migratieachtergrond opnemen in bestaande koren", gratis te downloaden via www.SingMeIn.eu

Waarom zou je samen zingen moeten gebruiken als een middel tot participatie op school?

Samen zingen is een krachtig bindmiddel voor de samenleving

Zoals we eerder aangaven, is samen zingen per definitie iets sociaals. Samen zingen kan tussen mensen met verschillende achtergronden een sterke, emotionele band scheppen. Deze activiteiten is mooi, leuk en vraagt de inzet van de zangers. Op basis van deze gedeelde emotionele ervaring ontstaan en groeien nieuwe menselijke relaties. Tijdens een zangactiviteit werkt elke zanger mee aan een gemeenschappelijk muzikaal resultaat. Daaruit komt een geheel nieuwe relatie, gebaseerd op gelijkheid, tot stand. Die kan ertoe bijdragen dat waargenomen verschillen wegvallen en dat er een nieuwe fase van dialoog en begrip aanbreekt.

Zingen heeft een positief effect op de socialisatie en op de leerprocessen van leerlingen

Samen zingen heeft verschillende positieve effecten op leerlingen. Kinderen die leren hoe ze samen moeten zingen, leren ook om met elkaar samen te werken, naar elkaar te luisteren en als een groep oplossingen te zoeken voor mogelijke problemen. Zingen stimuleert ook de verbeelding en scherpt de zintuigen aan. Voor leerlingen met een migratieachtergrond is het ook een leuk en effectief instrument om taal te leren, aangezien ze door het zingen automatisch syntactische vormen en een nieuwe woordenschat verwerven. En tenslotte, maar zeker niet minder belangrijk, kan het deelnemen aan samenzangactiviteiten ervoor zorgen dat kinderen meer zelfvertrouwen krijgen en zich beter thuis voelen in de groep.

Er zijn tal van goede wetenschappelijke boeken over de voordelen van samen zingen bij het leerproces. Professor Graham F. Welch van het Institute of Education van de Universiteit van London somde de voordelen van samen zingen voor de ontwikkeling van kinderen op in vijf categorieën (Welch, 2015).

Voordelen	Zingen
Fysiek	<ul style="list-style-type: none"> • zorgt voor een betere ademhaling en bevordert de hartfuncties. • ontwikkelt de grove en fijne motoriek in het vocale systeem. • stimuleert de ontwikkeling en het functioneren van de hersenen.
Psychologisch	<ul style="list-style-type: none"> • bevordert de communicatie tussen mensen en helpt om een individuele identiteit te ontwikkelen, zowel in de muziekbeleving als in de vertolking. • is louterend en een uitlaatklep voor onze gevoelens. • stimuleert de communicatie met anderen: een goed en gezond stemgebruik helpt ons om beter te communiceren met anderen.
Sociaal	<ul style="list-style-type: none"> • geeft een groter gevoel van saamhorigheid.
Muzikaal	<ul style="list-style-type: none"> • verwezenlijkt onze muzikale mogelijkheden: een zangactiviteit cultiveert de manier waarop we ons intellectueel voor muziek engageren. • Helpt om een individueel muzikaal repertoire op te bouwen, als luisteraar, uitvoerder of allebei.
Onderwijskundig	<ul style="list-style-type: none"> • draagt ertoe bij dat we de wereld om ons heen beter kennen, begrijpen en ervaren zowel in als door de muziek. • maakt je vaardiger in je eigen taal. Het kan er ook toe bijdragen dat je beter gaat lezen. • gebeurt op dezelfde plaats in je hersenen als het ontcijferen van symbolen, zeker als je tekst en muziek gelijktijdig leest.

Jouw school is de perfecte plaats om samen te zingen.

Een school is een specifieke sociale omgeving: een school brengt jonge mensen samen zodat ze zich kunnen voorbereiden op hun deelname aan de gemeenschap. Wij geloven dat deze omgeving⁴ bepaalde voordelen heeft wanneer het gaat over samen zingen, participatie en integratie:

4 Het gaat hier voornamelijk om zangactiviteiten op school hoewel je sommige inzichten ook voor na- en buitenschoolse activiteiten kan gebruiken. Raadpleeg daarvoor het handboek "Sing Me In: jonge mensen met een migratieachtergrond opnemen in bestaande koren"

- Eenvoudige werving: Leerlingen moeten op school aanwezig zijn en de activiteiten worden door de school vastgelegd (leerkrachten, secretariaat, enz.).
- Bestaande mix: De leerlingen hebben diverse nationaliteiten, spreken verschillende talen, hebben hun eigen culturele gewoonten en verschillende socio-economische achtergronden.
- Legitimiteit: leerkrachten zijn betrouwbare bronnen tot kennis en vooruitgang voor kinderen.

Er zijn natuurlijk ook specifieke uitdagingen:

- Middelen en vaardigheden: het is mogelijk dat een school geen professionele muzikanten kan betalen. Eveneens kunnen leerkrachten denken dat zij muzikale vaardigheden missen.
- Leerlingen horen aanwezig te zijn; meedoen aan samen zingen is niet hun vrije keuze. Daarom moet de ervaring de leerlingen voldoende overtuigen zodat de leerlingen de leerkracht voor die activiteit waarderen.
- Er is te weinig tijd voor activiteiten buiten het officiële leerplan. Er is veel druk om te voldoen aan het officiële programma en daardoor krijgt samen zingen geen prioriteit.

In dit handboek proberen we mogelijke oplossingen voor die uitdagingen te bieden. Ook als je al zingt op school, is het handboek "Sing Me In: Jonge mensen met een migratieachtergrond opnemen in bestaande koren" bruikbaar.

Je kan het best!

Je hebt niet veel nodig om een samenzangactiviteit in je klas of school op te zetten. Wat je wel nodig hebt, is een gemotiveerde en gedreven initiatiefnemer. Je hebt geen speciale vaardigheden nodig. Je hoeft ook niet veel tijd aan zingen te besteden want 5 tot 10 minuten per dag kan al genoeg zijn. Tenslotte hoeft je ook geen groots concert te organiseren. Aangezien je dit handboek leest, zit die motivatie zeker al goed! Wij gidsen je langs een aantal aandachtspunten waarmee je de beste keuze kan maken in jouw situatie.

Gebruik bestaande middelen om leerlingen te laten zingen

Samen zingen in de klas is in de meeste gevallen positief voor de leerlingen: het bevordert de klasdynamiek en verhoogt de leermogelijkheden voor de leerlingen. Daarvoor heb je niet noodzakelijkerwijs leerkrachten nodig die kunnen zingen. De bedoeling is immers ook om kinderen samen te laten zingen, elkaars cultuur te leren kennen en nieuwe vriendschapsbanden te smeden. De zangcapaciteiten van de leerkracht zijn daarbij minder belangrijk. De rol van de leerkracht is niet om een uitvoering op hoog niveau te leiden, wel om zijn pedagogische vaardigheden te gebruiken om kinderen te laten zingen.

Verschillende bestaande handboeken en methodes zorgen ervoor dat je zingen in de klas zonder veel bestaande vaardigheden kan organiseren. Bij het bronnenmateriaal op www.SingMeln.eu hebben we een overzicht opgenomen van een aantal methodes. Eén voorbeeld: De VOCES8-methode, waarbij er elke dag enkele minuten aan samen zingen in de klas besteed wordt, versterkt de groepssamenhang en leermogelijkheden. Meezingcd's en online video's bieden een gedegen muzikale leidraad, zonder dat je partituren hoeft te gebruiken. Bepaalde handboeken uit de lijst zijn speciaal gericht op het werken met kinderen van verschillende culturele herkomst en kunnen dus ook in deze context bruikbaar zijn.

Slechts 5 minuutjes per dag: een wereld van verschil

Je hoeft niet veel te investeren om de voordelen van zingen in de klas te merken. Zing enkele minuten per dag. Doe dat op zorgvuldig gekozen momenten: bij het begin van de dag bijvoorbeeld, of bij specifieke klasrituelen, zoals in de rij gaan staan, voor de rekenles of voor een klasgesprek. Zingen geeft energie, helpt om te focussen, zorgt voor een juiste ademhaling en brengt rust.

Je merkt natuurlijk een groter effect als je meer tijd aan zingen besteedt. Je kan dan een gevarieerder repertoire samenstellen en een grotere link leggen met integratie- en participatieprocessen. Kies voor een eenvoudige aanpak als het de eerste keer is dat je gaat samen zingen, als je geen professionele muzikanten kan vinden of kan betalen, en als je ook verder weinig ondersteuning krijgt. Zorg ervoor dat de relatie met de leerlingen voorrang krijgt. Volgend jaar ga je dan een stapje verder!

Samen zingen is een leermiddel voor zowel leerlingen als volwassenen

Samen zingen is anders dan de gebruikelijke les waar het gaat over inhoud en methodes. Dat is zeker het geval als je samen zingen gebruikt om integratie en participatie te versterken. Als de leerkracht geen ervaring heeft, maar wel een duidelijk en georganiseerd pedagogisch kader kan aanbieden, kan de activiteit uitgroeien tot een

gezamenlijk en experimenteel leerproces waar alle deelnemers muziek, ideeën en verhalen uitwisselen. De leerkracht is een begeleider die de leerlingen uitdaagt om elkaars mogelijkheden, kennis en cultuur te ontdekken.

We beginnen eraan

Je leest nog steeds verder. Dat betekent dat je overtuigd bent van het belang en de bruikbaarheid van samen zingen voor jouw leerlingen. Overtuigd ben je al, maar ben je ook klaar om aan de slag te gaan? We proberen het!

Definieer je activiteit

Zorg dat je de verwachtingen van de groep begrijpt

Voordat je begint is het belangrijk dat je samen met je leerlingen een gezamenlijk einddoel definieert. Zorg ervoor dat er geen misverstanden bestaan over het zingen. Hoewel zingen universeel is, dient je benadering inclusief te zijn. Wat is muziek voor jouw leerlingen? Wat is zingen? Wat is samen zingen? Wat betekent het voor hen? Zijn er verschillen en gelijkenissen tussen culturen? Voor sommigen is muziek een wedstrijd voor individuele muzikanten op TV. Anderen hebben misschien muzikanten in de familie of gaan naar concerten luisteren. En nog anderen zingen misschien al zelf of bespelen een instrument, enz.

Hoe bereik je dat gezamenlijke einddoel? Bevraag je leerlingen: naar welke muziek luisteren ze? Hebben ze ervaring met zelf muziek maken? Wat associëren ze met muziek maken? Als je dat weet, kan je de beste benadering kiezen. Misschien is die eerder gericht op actief zingen dan op actief luisteren.

Een actieve groepsdiscussie over muziek kan een optie zijn bij oudere kinderen. Bijvoorbeeld, door hen tekeningen van verschillende soorten muzikanten of groepsamenstellingen te laten zien en daarover met hen in gesprek te gaan. De bedoeling is om hier een groepsactiviteit van te maken zodat de groep ontdekt dat alle muzikale activiteiten ontstaan door het samenwerken van enkelingen (zangers, instrumentisten, componisten, publiek, (geluids)technici, organisatoren, producers, enz.).

Denk eraan dat misschien niet alle leerlingen meteen willen zingen. Sommigen zijn misschien verlegen, anderen verzetten zich. Je kan ze op verschillende manieren toch laten meedoen, bijvoorbeeld door hen een eenvoudig slaginstrumentje te laten bespelen. Op die manier creëer je een veilige omgeving waarin iedereen zich thuis voelt.

Plan vooruit, maar wees flexibel

Wat zijn je doelstellingen? Welke stappen onderneem je voor je activiteit? Welke veranderingen en evoluties verwacht je van het project?

Jouw activiteit zal – zoals zo vaak - wellicht een beetje anders evolueren dan hoe jij het in gedachten had. Zorg ervoor dat je het zelf goed vorm geeft en hou je uiteindelijke doelstellingen voor ogen. Het zal je helpen om je activiteit gemakkelijker aan te passen. Zorg dat er plaats is voor sluiptweggetjes of dat je een ander pad kan volgen. Dat betekent dat je veel verschillende activiteiten en methodes dient voor te bereiden voordat je echt met de kinderen begint te werken. Hou de activiteiten eenvoudig, maar dynamisch, zodat de kinderen steeds kunnen bijleren en onderzoeken.

Specifieke uitdagingen bij kinderen met een migratieachtergrond

Ongeacht hun achtergrond zijn kinderen en jongeren in essentie hetzelfde, hoewel ieder kind natuurlijk zijn eigen vaardigheden, gewoontes en visie heeft. In de meeste gevallen hebben die verschillen geen invloed op samen zingen. Maar soms kunnen specifieke kwesties de kop op steken, zoals bij ieder leerproces het geval is.

Hieronder geven we een overzicht van een aantal van die uitdagingen, met daarbij een aantal tips om die op te vangen. Dit is geen volledige lijst. Als groepsleider moet je je voelsprietten goed gebruiken. Probeer de uitdagingen uit te klaren en oplossingen te vinden die voor de groep werken.

Uitdagingen die te maken hebben met groepscommunicatie

<p>Zorg ervoor dat je instructies duidelijk zijn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Spreek langzaam en duidelijk. • Benadruk belangrijke woorden. • Gebruik eenvoudige zinnen, vermijd complexe en samengestelde zinnen of passieve constructies. • Vermijd figuurlijk taalgebruik, tenzij je het al aan de kinderen aangeleerd hebt. • Gebruik eenvoudige en transparante woorden, woorden die lijken op een woord in een andere taal, maar toch correct zijn in het Nederlands (bijvoorbeeld plezant als alternatief voor leuk, helpen). • Gebruik synoniemen. • Gebruik voorbeelden bij wat je vertelt. • Wees zo concreet mogelijk, leg een verband tussen wat je zegt en wat de kinderen kunnen zien. • Maak gebruik van foto's, voorwerpen, gebaren, geluiden en muziek. Laat het zien in plaats van het uit te leggen.
<p>Stimuleer uitwisseling binnen de groep.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sta open voor de ander, maak oogcontact, glimlach, groet in de eigen taal van het kind. • Spreek niet te lang. Laat ruimte over voor vragen. • Stimuleer dialoog. • Laat kinderen fouten maken, maar spreek correct en in volledige zinnen. • Als je antwoord geeft, herhaal dan de fout van de ander niet, maar gebruik het juiste woord.

Uitdagingen die te maken hebben met muziekculturen

<p>Pas op: sommige culturen gebruiken andere toonladders en stemmingen (Turkije, Arabische landen, India, Indonesië) of ritmes. Let er dus op dat het voor kinderen moeilijk kan zijn om in een andere toonaard of andere toonsystemen te zingen. Het kan ook moeilijk zijn om over te schakelen van spreken naar zingen en zelfs om het kopregister te gebruiken. Verschillen in uitspraak van medeklinkers en klinkers en beklemtoning van lettergrepen kunnen ook van invloed zijn op het zingen.</p>	<p>Verschillen moeten geen hindernis vormen. Probeer eens om een eenvoudig liedje in een andere taal te zingen, uit een andere muzikale cultuur, zodat alle leerlingen zelf op een speelse manier kunnen ervaren hoe groot die uitdaging is. Laat moedertaalsprekers in je klas optreden als experts.</p>
<p>Laat kinderen wennen aan samenzang. In bepaalde culturen zijn er nauwelijks live muziekvoorstellingen, noch in een georganiseerde setting noch in de thuisomgeving). In die culturen gebruikt men de stem niet om te zingen.</p>	<p>Ga naar een concert tijdens de schooluren. Als dat niet mogelijk is, gebruik dan een paar minuten om met de kinderen video's van samenzangactiviteiten te bekijken. Op die manier vormen de kinderen zich een idee van deze kunstvorm.</p>
<p>Let erop dat het in sommige culturen niet gepast is om het lichaam te gebruiken voor groepsactiviteiten. (body percussion, elkaar aanraken, persoonlijke ruimte). In andere culturen is het heel gewoon om te dansen en rechtstreeks contact te maken. Het kan zijn dat je leerlingen er ook zo over denken.</p>	<p>Bespreek dit met de leerlingen, hun ouders/verzorgers. Maak goed duidelijk dat body percussion een manier is om muziek te maken.</p>

Uitdagingen die te maken hebben met welzijn

<p>Veel vluchtelingenkinderen leiden aan de gevolgen van chronische stress.</p>	<p>Kinderen moeten zich veilig voelen, zodat ze hun aandacht weer kunnen richten op leren. Denk aan de het volgende als je werkt met vluchtelingenkinderen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veiligheid vergroten • Emoties hanteren • Gedrag reguleren • Relaties stimuleren • Ouders betrekken • Zorgen voor kinderen • Zorgen voor jezelf <p>Muzikale activiteiten kunnen vluchtelingenkinderen helpen om hen te laten voelen dat ze veilig zijn en bij de groep horen. Dat versterkt ook hun veerkracht.</p> <p>Wil je meer over dit onderwerp weten? Deze gratis onlinecursus kan dan interessant zijn:</p> <p>https://www.augeo.nl/thema/vluchtelingenkinderen/steun-bieden (beschikbaar in het Nederlands, Engels en Duits).</p>
---	--

<p>Fysiek geblokkeerd: mensen die een trauma hebben meegemaakt hebben vaak een onderbroken ademhaling en lichamelijke stress. Muziek kan sterke emoties naar boven halen.</p>	<p>Muziek kan allerlei soorten menselijke emoties losmaken. Als je werkt met kinderen die omwille van hun migratie een trauma hebben opgelopen, probeer dan te werken met attitudes zoals respect, naar elkaar luisteren, aanmoediging en waardering, in plaats van je te focussen op het mogelijke trauma.</p> <p>Je vertellen hoe je met trauma's om moet gaan die veroorzaakt zijn door conflicten past niet binnen het bestek van dit handboek en gaat ook verder dan de kracht van samenzang op zich. Als je gedrag opmerkt dat daarop wijst, bijvoorbeeld kinderen die extreem in zichzelf gekeerd zijn of extreem buiten zichzelf zijn, kinderen die apathisch of agressief zijn of zich niet aan anderen kunnen binden, dan kan muziek zeker een hulpmiddel zijn. Let erop dat je in dat geval muziek gebruikt als onderdeel van een strategie die ontwikkeld is met de hulp van psychologen of gespecialiseerde pedagogen.</p>
<p><u>Uitdagingen die te maken hebben met culturele en religieuze normen</u></p>	
<p>Sommige leerlingen kunnen denken dat hun cultuur of religie bepaalde aspecten van samenzang verbiedt, bijvoorbeeld activiteiten voor gemengde groepen van jongens en meisjes, meerstemmigheid, een optreden voor publiek, werelds repertoire, enz.</p> <p>Sommige leerlingen kunnen zich afvragen of ze wel aan alles mee mogen doen.</p>	<p>Ga op zoek naar het antwoord. Onderzoek de relatie tussen specifieke culturen en zang. Vraag aan de leerlingen of ze voorbeelden van bekende liedjes en zangers uit hun eigen cultuur kunnen aandragen, of vraag het aan hun families.</p> <p>Ga met de leerlingen in gesprek om erachter te komen waar het echte probleem ligt: is dat zingen in een groep, is dat in het publieke optreden, ligt het aan een bepaald lied, is het het tijdstip waarop de repetitie valt of is er nog iets anders aan de hand? Probeer dat probleem dan op te lossen.</p> <p>Indien nodig, praat dan met je collega's, bij voorkeur met collega's die dezelfde achtergrond hebben als de ouders van de kinderen. Ga hierover een open gesprek aan met de schooldirectie. Vaak weet de directie meer over de achtergrond van de kinderen en kan zij de situatie beter beoordelen.</p> <p>Een dialoog met de ouders of verzorgers is de beste manier om dit soort kwesties op te lossen.</p> <p>Tenslotte kun je een gesprek aangaan met een lokale religieuze autoriteit. Leerlingen zijn vaak overijverig ten opzichte van religieuze regels omdat ze het zekere voor het onzekere willen nemen. En dat terwijl de meeste culturen en religies zeer open staan om kinderen te laten zingen en leren.</p> <p>Respect voor culturele en religieuze normen kan voor leerlingen een manier zijn om hun identiteit in een groep te tonen. Dat kan aanstekelijk zijn: als een kind begint te zingen, gaan andere kinderen meezingen. Maar als een kind stopt met zingen, kunnen andere kinderen denken dat zij ook moeten stoppen. Als je de leider van de leerlingengroep kent, geef hem dan een positieve rol in het proces. Laat hem bijvoorbeeld tijdens een liedje de groep dirigeren of laat hem alleen zingen.</p>

Kies je voor een uitvoering of beter niet?

Musiceren is boeiend en inspirerend voor leerlingen. Het resultaat van je inspanningen delen en tonen aan anderen kan een bonus zijn. Je kan een publieke uitvoering of concert organiseren, maar het mag geen verplichting worden. Beide mogelijkheden hebben hun voordelen. Denk eraan dat alle ouders trots zijn op hun kinderen, of ze nu optreden of niet. Bovendien is het proces steeds belangrijker dan het resultaat.

<p><u>Project met uitvoering</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Een uitvoering zorgt voor motivatie, een duidelijk doel, planning en resultaat. • Leerlingen kunnen trots zijn op hun verwezenlijkingen. • Het biedt een mooie kans om het integratieproject te verbinden met de hele school en de lokale gemeenschap. • Een uitvoering betreft de plaatselijke gemeenschap, waartoe ook families met een migratieachtergrond behoren. • Een uitvoering is een mooi promotiemiddel voor de school en het project (lokale media, politici, sponsors, enz.). 	<p><u>Project zonder uitvoering</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Je besteedt vooral energie en tijd aan het effectief werken met de leerlingen. • Je ervaart geen stress omwille van deadlines of plankenkoorts. Je hoeft niet zenuwachtig te zijn omdat je jezelf aan andere leerlingen, collega's of ouders moet tonen. • De focus ligt duidelijk op participatie en integratie. • Nonsensliedjes helpen bij het socialisatieproces van leerlingen. Kinderen houden er ook van om te spelen met de teksten van liedjes. • Het is in bepaalde gevallen gemakkelijker om kinderen te laten deelnemen omdat hun prestatie niet publiekelijk getoond wordt of omdat er geen foto's of video's genomen zullen worden. • Een project zonder uitvoering kan evenzeer een eerste stap zijn die later wel tot een concert kan leiden wanneer de leerkracht zich comfortabel voelt in zijn functie en tevens de nodige ervaring verworven heeft.
--	--

Natuurlijk kan je ook kiezen voor een privévoorstelling voor een selecte groep van ouders en andere leerlingen.

Zorg voor een gunstige context

Je kan dan wel een prachtig project uitgetekend hebben, vol briljante ideeën en een boel leuk liedmateriaal, maar om de activiteit echt van start te laten gaan, moet je je aanpassen aan de lokale context: Heb je de bevoegdheid om het project uit te voeren? Kan je een lokaal op school gebruiken? Wie kan je helpen om het concert te organiseren? Hoe wordt de lokale gemeenschap betrokken en hoe kan die van de zangactiviteit profiteren? Is de activiteit betaalbaar?

Het kan verstandig zijn de lokale context te onderzoeken. Richt die zo gunstig mogelijk in door de hele school en de rest van de lokale gemeenschap erbij te betrekken. Je zal met veel mensen moeten praten. Dat vraagt tijd. Maar het zorgt er ook voor dat je helpende handen vindt en energieke mensen ontmoet. En mogelijk spaart het je op een later moment veel tijd uit. Bovendien vergroot al dat netwerken ook de impact van je inspanningen op het gebied van integratie. Elke minuut die je erin investeert krijg je later dubbel en dwars terug.

Denk eraan je project van op een afstand te bekijken, vanuit het standpunt van degenen die je wil overtuigen en betrekken. Je kan ieder project vanuit verschillende hoeken beschrijven en er bestaan uiteenlopende mogelijkheden om een positieve impact te genereren. Integratie, participatie en inclusie gaan in het algemeen goed samen met muziek maken en pedagogische doelen.

Gebruik wat je al hebt

Samen zingen kan veel vormen aannemen, maar die hoeven niet duur of moeilijk te zijn. Je hebt al toegang tot heel wat ingrediënten voor een positieve sessie:

Wat je nodig hebt:	Waarover je al beschikt:
Een ruimte om samen te komen en te zingen.	Toegang tot klaslokalen of andere gedeelde ruimtes.
Tijd	Tien minuutjes per dag volstaat. Samen zingen hoeft niet lang te duren. Het kan gemakkelijk geïntegreerd worden in de klasrituelen of gelinkt worden aan het leerplan.
Muzikale vaardigheden	Deze gids is er om je verder te helpen. We geloven dat iedere leerkracht in de klas een sessie samen zingen kan leiden. Ook al heb je geen voorafgaande ervaring of vorming in het zingen en denk je dat je niet kan zingen, dan nog zijn zangactiviteiten in de klas mogelijk.
Liedmateriaal	Neem een kijkje op onze "Sing Me In: repertoirebundel", die je gratis kan downloaden op www.singmein.eu
Instrumentale begeleiding	Je kan een cd-speler gebruiken, luidsprekers voor een smartphone, enz. Misschien zijn er wel instrumenten op school of zelfs een piano?
Een gelegenheid om op te treden (optioneel)	Zoek andere klasgroepen of ouders voor wie je kan zingen. Je kan ook zingen binnen het kader van een schoolevenement. Nogmaals, zingen is een flexibele activiteit die geen ingewikkelde of dure logistiek vereist.

Zorg ervoor dat je leerlingen actief meedoen

Je activiteit is bedoeld voor alle leerlingen uit je groep, niet alleen voor de leerlingen met een migratieachtergrond. Het doel is om bij alle kinderen een positief gevoel van samenhang te cultiveren en om kinderen de kans te bieden trots te zijn op hun verschillen, zoals taal, hobby's en muziekstijl. Die verschillen bieden een kans om met leeftijdsgenootjes binnen en buiten de school in contact te komen.

Een samenzangactiviteit of samenzangproject helpt om die verschillen tussen de kinderen even te vergeten en verzamelt de groep rondom een gedeeld doel. Zoals Anne Haugland Balsnes⁵ schrijft:

"In een koor draagt iedereen bij tot het creëren van een groepsklank. Je leert nieuwe liederen en ontwikkelt vaardigheden. In een koor zingen zorgt voor succeservaringen die het zelfvertrouwen verhogen. Je voelt je belangrijker en een steun voor anderen."

Zowel de groep als de individuele leerlingen zullen van de activiteit profiteren. De titel van het project en de manier waarop je het aan de leerlingen presenteert maken het verschil.

Vraag hulp aan de schooldirectie

In de meeste gevallen heb je op school steeds toestemming nodig om activiteiten op te zetten, zeker als het betekent dat er extra uren mee gemoeid zijn, financiële ondersteuning nodig is of je lokalen buiten de schooluren nodig. Betrek de schooldirectie op het juiste niveau. Iedere school of nationaal onderwijsstelsel heeft andere prioriteiten. Lees de schoolvisie van de school zorgvuldig door zodat je je project of activiteit gemakkelijk kan motiveren en kan laten aansluiten bij de schoolvisie. Zo kan je aanstippen dat:

- integratieprojecten een voordeel betekenen voor de hele school, niet alleen voor de leerlingen met een migratieachtergrond.

⁵ "In a choir everyone contributes to creating a collective sound. You learn new songs and develop skills. Choir singing gives experience of mastery, which furthermore contributes to increased self-confidence and the sense of being someone of importance and a resource for others". Anne Haugland Balsnes (b. 1969) is muziekprofessor of music en onderzoeksdirecteur aan de University of Agder en Ansgar University College in Kristiansand, Noorwegen. Ze is ook dirigent en zangeres.

- samen zingen een positieve impact heeft op de leervaardigheden en resultaten van leerlingen.
- samen zingen de samenwerking tussen leerkrachten en tussen klassen verbetert.
- samen zingen veel vakgebieden van het officiële leerplan omvat.
- samen zingen niet duur is.
- samen zingen een positieve media-aandacht kan opleveren.
- Vergeet niet om de schooldirectie uit te nodigen op je repetities. Deel het plezier. Zorg bijvoorbeeld voor positieve beeldvorming via een interview met de directie.

De hele schoolgemeenschap doet mee

Het doel van ons project is ervoor te zorgen dat leerlingen zich in de klas thuis voelen. Het kan interessant zijn om met de ouderraad, andere leerkrachten of het onderhoudspersoneel te praten aangezien zij van grote hulp zijn wanneer je een kleine activiteit of klein evenement opzet.

Mobiliseer ouders en families

Ouders, familieleden en verzorgers zijn een troef bij je zangactiviteit, zeker in een interculturele context. Heb je je leerlingen al eens gevraagd of ze thuis zingen? Of er iemand muzikanten in de familie heeft? Of de ouders kinderliedjes uit hun thuisland kunnen meebrengen? Met behulp van het internet kan je bruikbaar materiaal, video's, teksten, zelfs partituren, vinden van die liederen.

Als je merkt dat ouders afkerig zijn van zingen en muziek maken, waarom introduceer je dan geen sessie samen zingen met de ouders? Laat hun zien wat je met de kinderen doet en welke liedjes je zingt. Het zal hen helpen te begrijpen dat zingen en muziek maken ontzettend plezierig kan zijn. Bovendien helpt het de taalvaardigheden van die ouders te verbeteren.

Sommige projecten starten zelfs meteen vanuit het zingen met de ouders zodat zij de kracht van het samen zingen ervaren.

Neem contact op met lokale organisaties

Het doel van ons project is ervoor te zorgen dat leerlingen zich ook thuis voelen in de lokale gemeenschap. Daarom kan het nuttig zijn om contact op te nemen met lokale (kinder)koren, culturele organisaties, buurtcentra, de bibliotheek of andere organisaties (gelinkt aan de cultuur van de jonge migranten). Laat hun weten wat je doet en zoek manieren om samen te werken.

Huur professionals in

Iedereen kan zingen. Iedereen kan leerlingen laten zingen. Dat is een bewezen feit. Als je echter zelf een zangactiviteit opzet, kan je altijd de hulp van professionals inroepen. Denk aan koordirigenten, muziekleraren, instrumentalisten, muziektherapeuten en andere muziekexperts die gedegen muzikale en pedagogische vaardigheden bezitten.

Als je de financiële middelen hebt om een koordirigent of een muziekpedagoog in te huren, kan je misschien ook contact opnemen met je nationale of lokale koororganisatie of muziekschool om bruikbare contacten te leggen. Als je met een potentiële partner praat, zorg er dan voor dat je altijd erg duidelijk bent over je doelen in termen van integratie, gemeenschapsvorming en coherentie met je pedagogische programma. Zorg ervoor dat je partner een kopie van dit handboek in handen krijgt om de discussie aan te gaan en zo misverstanden te voorkomen en een vruchtbare samenwerking op te zetten.

Een professionele muzikant kost natuurlijk geld. In het kader van dit pan-Europese handboek kunnen we geen prijsopgave verstrekken. De beste optie is om te informeren bij de nationale of lokale koororganisatie. Zij zullen je een idee kunnen geven over de standaardvergoeding voor een koordirigent in jouw buurt. Denk er wel aan dat je niet alleen de werktijd zal moeten betalen, maar ook de voorbereidingstijd, de reiskosten, belastingen en sociale zekerheid.

Denk ook aan professionals met een opleiding en ervaring in sociale integratie. In veel gevallen zal je project ontzettend verbeteren als je de hulp van professionals inroept. Die professionals kunnen je ook helpen bij het vinden van de juiste middelen. Je kans op succes is het grootste als je de verwachtingen en methodes langs beide

kanten verduidelijkt. Je kan dit handboek gebruiken om je idee of project te delen en bespreken. Op die manier ontwikkel je een gedeeld project met duidelijke doelen.

Zoek ambassadeurs

De kinderen zijn zelf natuurlijk de beste ambassadeurs voor je project en misschien zijn er ook bekende lokale of nationale figuren die je activiteit mee willen promoten.

Informeer de media

Buitenstaander meten het succes van een project vaak af aan media-aandacht. Als je erin slaagt de interesse van de lokale krant of radiozender te trekken, krijgt je project mogelijk ook meer ondersteuning van de (school)directie, lokale instanties en sponsors.

Deelnemers voelen zich gemakkelijk erkend en succesvol als er berichten verschijnen in de lokale pers. Zorg er wel voor dat je de toestemming van de ouders vraagt alvorens je foto's of filmpjes van de leerlingen in de media verspreidt.

Beslis wat je wil zingen

Download de "Sing Me In: repertoirebundel" (repertoire guide)

Een kosteloze gids die je helpt om voor je project relevant repertoire, muzikale spelletjes en activiteiten te vinden.

www.singmein.eu

Ondertussen zit het wel goed met je motivatie en de ondersteuning voor je project. Dat is bijzonder goed. De belangrijkste vraag moeten we alleen nog beantwoorden: Wat gaan we zingen? En hoe? De juiste liedjes en muzikale spelletjes kiezen is gemakkelijker dan je denkt. Dit onderdeel uit het handboek reikt je algemene ideeën en inspiratie aan.

We hebben ook zelf een gids samengesteld die je vrij kan downloaden op onze website: "Sing Me In: repertoirebundel". Je vindt er een liedjeslijst en oefeningen. De liedjes komen uit uiteenlopende culturen en werden geordend op leeftijd. Je vindt er links naar video-opnames, zodat je zonder partituren kan werken. Neem zeker een kijkje!

De organisatie Musicians Without Borders biedt ook een motiverende en praktische online gids:

<https://www.musicianswithoutborders.org/manual/>

Onthou dat het proces belangrijker is dan het muzikale resultaat. Natuurlijk is kwaliteit voor kinderen ook een motiverende factor. Neem het zekere voor het onzekere en pak het stap voor stap aan. Begin met eenvoudige zaken om het vertrouwen te winnen en bouw daarop verder. Het zoeken naar de eigen stem - de spreekstem en de zangstem - is één aspect van het zingen met kinderen. Dit proces kan ook beangstigend zijn, hoewel zingen net een fijne en aantrekkelijke activiteit zou moeten zijn.

Uit het hoofd zingen: herhaal en imiteer

Muziek is klank. De natuurlijkste manier om muziek te delen is door te luisteren en te imiteren. Er zijn verschillende manieren om kinderen auditief liedjes aan te leren. Hier enkele suggesties:

Imiteer geluiden

Een geluid imiteren op de juiste toonhoogte kan vrij moeilijk zijn. Het wordt een groepsactiviteit als je het geluid doorgeeft aan een andere persoon in de groep, die het weer aan de volgende doorgeeft, enz.

De ademstroom is een belangrijk element bij het maken van klank. Om een mooie, goede klank te genereren is een lage ademsteun noodzakelijk. En aangezien kinderen over een hogere zangstem beschikken dan volwassenen, is het belangrijk om hoge geluiden en klanken te kiezen.

Zorg dat je het lied zelf goed kent

Zorg ervoor dat je als leraar het lied goed genoeg kent. Dat betekent niet dat je een absoluut gehoor moet hebben of in ritmisch gevoel moet uitblinken. Zorg er echter wel voor dat je de structuur van het lied goed kent. Oefen het met een geluidsopname of video. Zorg ervoor dat je de correcte uitspraak van de tekst beheerst. En luister zorgvuldig.

Om het lied aan te leren kan je gewoon voorzingen en de kinderen laten nazingen. Dat is eenvoudig, maar niet altijd de interessantste of effectiefste manier. Als je eerst naar het lied luistert, zonder te zingen, kan het leerproces vaak vlotter verlopen.

Beluister het lied

Je kan als leerkracht zelf zingen of naar een opname luisteren. Een opname lijkt soms beter te klinken, maar kinderen luisteren beter en zorgvuldiger als ze de stem van hun leerkracht horen. Misschien zijn ze verbaasd als ze je horen zingen. En als zij zien dat je zingt, gaan ze gemakkelijker meezingen.

Stel vragen over het lied

Bijvoorbeeld:

- Hoe vaak hoor je een bepaald woord?
- Welke instrumenten herken je?
- In welke taal wordt er gezongen?
- Welk gevoel neem je waar?
- Kan je zelf een stukje maken/ improviseren dat bij de rest van het lied past?
- Kan je (body)percussion bij het lied gebruiken?
- Heb je muziekinstrumenten thuis die bij het lied passen? Kan je die meebrengen?

Zorg ervoor dat de kinderen de structuur begrijpen:

- Heeft het lied een refrein en strofes?
- Zijn er gelijkaardige passages?
- Is er een duidelijke structuur?

Leerkrachten die partituren kunnen lezen of leerkrachten die een goed gehoor hebben kunnen voor de verschillende zinnen of delen van een lied grafische partituren maken. Laat de kinderen raden welk deel van de grafische partituur bij welke zin past. Je kan de grafische partituur op verschillende pagina's printen en de kinderen vragen om ze in de juiste volgorde te leggen.

Deze oefeningen zijn slechts enkele voorbeelden die tonen dat het luisteren naar muziek de eerste belangrijke stap is. Afhankelijk van het lied en je eigen achtergrond als leerkracht, kan je muzikale spelletjes zonder zang bedenken om de kinderen spelenderwijs met de muziek vertrouwd te maken.

Na dit soort oefeningen, zal het aanleren van een lied gemakkelijker verlopen waardoor je:

- iets kan voorzingen en de kinderen dat laat herhalen.
- het begin van een zin kan zingen en de kinderen die zin laat afmaken.
- het begin van een zin kan zingen en één kind de zin laat afzingen.

Ijsbrekers

Activiteiten die het ijs breken zijn zeker geschikt wanneer je voor het eerst met een groep werkt, bijvoorbeeld aan het begin van het jaar of wanneer er nieuwe kinderen in de klas komen. Misschien kan je die op een muzikale manier invullen. Op het internet vind je eenvoudige ijsbrekers, bijvoorbeeld: Partners for Youth Empowerment (<http://pyeglobal.org/workshop-activities-icebreakers/>).

Opwarming

Start met opwarming van het lichaam: schud het los, klap in je handen, maak allerlei geluiden. Zingen is geen stijve bezigheid. Laat de kinderen dus niet te veel zitten, maar laat hen op verschillende manieren bewegen.

Gebruik de namen van de kinderen

Dit is gemakkelijk. Probeer om de namen van de kinderen te zeggen in combinatie met een beweging of een ritme. Gebruik daarvoor een basispatroon, maar pas het aan aan het aantal lettergrepen in de naam. Het herhalen van de

naam van een leeftijdsgenootje in combinatie met een lichaamsbeweging helpt de kinderen om gemakkelijk namen te onthouden.

- De dirigent (persoon #1) zegt zijn naam.
- De groep herhaalt.
- De persoon links van de dirigent (persoon #2) zegt dan zijn naam.
- De groep herhaalt de laatste naam. Maar daarna gaat de groep terug naar het begin van de cirkel en herhaalt de naam van persoon #1 en daarna van persoon #2.
- Vervolgens gaat het verder naar de volgende persoon in de groep (persoon #3).
- Persoon #3 zegt zijn naam.
- De groep herhaalt en gaat opnieuw terug naar het begin van de cirkel om alle namen te herhalen van personen #1, #2, #3.
- Daarna ga je verder naar persoon #4.
- Het patroon zet zich verder tot je de hele cirkel rond bent.

Onderstaande ijsbreker gebruikt groepsdiversiteit op veel manieren:

- Speel of zing een liedje. Dat mag er eentje zijn dat je later zal aanleren. Vraag de kinderen om rond te lopen.
- Stop de muziek en laat de kinderen koppels vormen.
- Vervolgens stel je als leerkracht een vraag, zoals 'Wat is je lievelingseten?', of 'Ben je een ochtend- of avondmens?', 'Wat is je hobby?'
- De kinderen beantwoorden de vraag met hun partner.
- Speel of zing opnieuw en laat de kinderen opnieuw rondlopen.
- Stop de muziek en laat de kinderen nieuwe koppels vormen.
- Stel een andere vraag.
- Herhaal dit vier of vijf keren, telkens met een andere vraag.

Graag geven we je nog enkele alternatieven van de ijsbreker:

- Gebruik handgeklap, vingerknippen links en rechts en op je knieën slaan. Maak bijvoorbeeld een ritme in vier tellen: klap op je knie, klap in je handen, vingerknip, vingerknip. De dirigent zegt zijn naam tijdens het deeltje waarin je tweemaal na elkaar de vingerknip doet, op tellen drie en vier dus. De groep herhaalt de naam en de beweging. Persoon #2 zegt zijn naam tijdens de vingerknippen. Vervolgens kan je ervoor kiezen om gewoon de cirkel rond te gaan en iedereen zijn naam te laten zeggen op tellen drie en vier. Of je kan altijd de laatste naam toevoegen en dan de lijst van voorafgaande namen herhalen.
- Naam gekoppeld aan actie: De dirigent zegt zijn naam terwijl hij een beweging maakt, de groep herhaalt.
- Namen en bijvoeglijke naamwoorden: Laat ieder kind zijn naam zeggen, voorafgegaan door een adjectief met dezelfde eerste letter, bijvoorbeeld lachende Laura.

Activiteiten die tonen dat we tot verschillende groepen behoren

Iedereen is verschillend. Ieder individu behoort tot verschillende subgroepen, afhankelijk van hoe je die subgroep definieert. Het land waar je vandaan komt of je culturele achtergrond zijn slechts enkele kenmerken die iemands persoonlijkheid bepalen. Sommige oefeningen kunnen een groepen helpen om te begrijpen dat iedereen verschillend kan zijn.

Je kan bijvoorbeeld groepsactiviteiten gebruiken. Wijs op voorhand waar de kinderen moeten gaan staan. Vraag de leerlingen dan om zich in de ruimte op te stellen naargelang het antwoord op de volgende vragen. Bijvoorbeeld: Hoeveel broers en zussen heb je? Iedereen met twee broers en zussen gaat samen staan op de plek die je van te voren aanwees, iedereen met drie ook, enz.

Hier enkele voorbeelden:

- Hoeveel talen spreek je?
- Hoeveel talen begrijp je?
- Heb je lang of kort haar?
- Eet je liever pizza of frieten?
- Welke taal spreek je thuis?

- Wat is je lievelingsgerecht?
- Wie heeft er thuis een kat?
- Wie kan een instrument bespelen?
- Hoeveel broers en zussen heb je?
- Enz.

Muziekspelletjes

Klapspelletjes

Ritmes, dansen en body percussion zijn belangrijke en stimulerende manieren om met kinderen te werken. Gebruik die zoveel mogelijk. Gemakkelijke klapspelletjes helpen de kinderen om te focussen en hun concentratievermogen te ontwikkelen. Begin met het klappen van een ritme en laat de kinderen meeklappen. Eerst gaat het erom dat de kinderen hetzelfde ritme klappen. Probeer daarna allemaal te klappen, echt allemaal helemaal tegelijk. Iedereen moet goed naar de anderen kijken zodat er maar één geluid te horen is. Dit is een hele goede groepsoefening. Je kan ook bekertjes gebruiken of slaginstrumentjes. Je begint met een kort patroon en werkt dit steeds verder uit. Je kan een aantal videovoorbeelden bekijken in de "Sing Me In: repertoirebundel" evenals op www.SingMeIn.eu.

Circle songs: Liedjes om in een cirkel te zingen

Als je in een cirkel staat, kun je een geluid, melodie of ritme doorgeven van de ene naar de andere persoon. Een variant hiervan is dat de deelnemers een muntje aan elkaar doorgeven terwijl ze aan het zingen zijn en dat een van de deelnemers, die in het midden staat, het muntje moet proberen te vinden.

Je vindt hier een videovoorbeeld van in de "Sing Me In: repertoirebundel" en op www.SingMeIn.eu

Geluiden en nonsensteksten

Er zijn veel liedjes die geen specifieke taal gebruiken, maar met geluiden spelen. Op die manier verdwijnen taalverschillen. Iedereen staat voor dezelfde uitdaging en beleeft er evenveel plezier aan. Denk er wel aan dat sommige kinderen niet zo goed durven te improviseren wanneer ze zingen. Voor hen is het gemakkelijker om ritmes en bewegingen te gebruiken.

Je kan hiervan een videovoorbeeld zien in de "Sing Me In: repertoirebundel" en op onze website: www.SingMeIn.eu. Zo is er een voorbeeld waarbij men stokken gebruikt om met elkaar te dansen.

Eenvoudige liedjes

Je kan zingen gebruiken als ondersteuning bij dagelijkse activiteiten zoals het beginnen van de schooldag, het opruimen van het klaslokaal, het halen van de jassen en tassen, enz.

Gebruik daarvoor gewoon eenvoudige liedjes die je zelf leuk vindt of kijk of je kinderliedjes uit je eigen land kan vinden. De "Sing Me In: repertoirebundel" en de website: www.SingMeIn.eu kunnen ook van pas komen.

Pak een pen en begin!

Elke activiteit is uniek. Ga rustig zitten en denk erover na hoe je je eigen project concreet wil uitwerken. We hebben een aantal vragen op papier gezet in de vorm van een checklist. Neem die als uitgangspunt en neem daarvan over wat voor jou bruikbaar is!

Checklist

Onderzoeksfase

- Ken je je leerlingen?
 - Wat zijn de muzikale vaardigheden van je leerlingen?
 - Van wat voor soort muziek houden ze, zeggen ze?
 - Naar wat voor soort muziek luisteren ze? (genres, culturele achtergronden, enz.)
 - Wat voor verwachtingen hebben de leerlingen?
 - Wat voor talen spreken of lezen de leerlingen in je groep?
- Welke lokale culturele instellingen kunnen leermiddelen hebben voor culturele activiteiten, onderwijsactiviteiten en sociale activiteiten?
- Ken je interculturele activiteiten, contactpersonen of instellingen in jouw omgeving?

Definitiefase

- Wat zijn de doelstellingen van je project?
 - Wat zijn de doelstellingen voor jou persoonlijk?
 - Wat zijn de doelstellingen voor de leerlingen?
 - Wat zijn de doelstellingen op het gebied van integratie, pedagogiek of interculturele relaties?
 - Wil je over deze doelstellingen communiceren? De manier van communiceren aan de kinderen, de ouders en het grote publiek kunnen verschillen van de interne doelstellingen. Een integratieproject kan anders opgevat

worden dan een muziekproject.

- Welke formule kies je voor je project?
 - Wat is het tijdsbestek? Hoe lang, hoe vaak, wanneer, enz.
 - Wat wil je zingen, welke muziekspelletjes wil je uitproberen en met anderen delen?
 - Hoe heet je activiteit? Heb je een naam in je hoofd? Wil je dat de deelnemers de naam mee bepalen?
 - Wie gaat de sessies leiden? Weet je waar je je dirigent kan vinden?
 - Hoe staat het project in verhouding tot de andere klas-/schoolactiviteiten? Maakt zingen deel uit van het hele leerplan?
- Welke middelen heb je nodig?
 - Welke externe middelen heb je nodig? Repertoire, instrumenten, ruimte, tijd?
 - Maak een overzicht van de tijd die je nodig zal hebben: voorbereidingstijd, uitvoeringstijd en tijd om aan je school te rapporteren. Zorg ervoor dat de activiteit efficiënt wordt opgezet en dat de inschatting qua tijd realistisch is.
 - Hoeveel geld heb je nodig? Wat is je budget? Denk daarbij aan de kosten om liedmateriaal of cd's te kopen, een professionele muzikant in te huren of een concertje te organiseren.
 - Denk na over de verschillende manieren om financiële middelen te verzamelen: schoolfondsen, een bijdrage van de ouders, geldinzamelingsacties, lokaal beleid, sponsors of samenwerkingsverbanden met andere organisaties.
 - Welke ruimte heb je nodig? Denk eraan dat je een goede ruimte nodig hebt die niet overakoestisch is en waar er niet te veel geluiden van buiten doordringen. Vermijd te veel zintuigelijke prikkels.
- Op welke ondersteuning kun je rekenen?
 - Kun je ondersteuning krijgen van de schooldirectie en van andere leraren? Je kan bijvoorbeeld gaan zingen met alle leraren om te laten zien hoe je met de kinderen werkt en wat voor resultaten dat geeft.
 - Kan je ondersteuning krijgen van het lokale of regionale beleid?
 - Hoe ga je de ouders informeren en engageren?

Uitvoeringsfase

- Verloopt het project zoals je verwachtte?
- Kan je bepalen wat je nog moet aanpassen?
- Kan je feedback krijgen van de leerlingen en zijn er kwesties waarmee je rekening moet houden?
- Voelen de leerlingen zich op hun gemak tijdens het project?

Evaluatiefase

- Is het project gegaan zoals je verwacht had?
- Kan je een ontwikkeling in de leerlingen merken op het gebied van:
 - sociaal gedrag en sociale vaardigheden?
 - leervaardigheden?
 - taalvaardigheden?
 - muzikale vaardigheden?
 - tevredenheid?
 - het gevoel er bij te horen?
 - participatie?
- Welke ontwikkeling merk je in de relaties tussen de school en de jonge migranten? Of tussen de jonge migranten en:
 - Andere leraren?
 - Ouders?
 - Lokale gemeenschap?

Bronnen en verwijzingen

Bronnen

Sing Me In: repertoirebundel

Neem gerust eens een kijkje in de repertoirebundel die we naast dit handboek hebben gemaakt. Je kan die downloaden of online raadplegen op www.SingMeIn.eu.

Referenties

<https://www.augeo.nl/thema/vluchtelingenkinderen/steun-bieden>

Welch, G.F. (2015). Singing behaviour and development across the lifespan. Presentatie als keynote speaker op de internationale bijeenkomst voor het Europese samenwerkingsproject Singing Cities, Berlijn, 20 maart 2015.

Welch, G.F. (2012). The Benefits of Singing for Children. Londen: International Music Education Research Centre.

https://www.researchgate.net/publication/273428150_The_Benefits_of_Singing_for_Children

Welch, G.F. (2011). The Benefits of Singing for Adolescents. Londen: International Music Education Research Centre.

https://www.researchgate.net/publication/273427833_The_Benefits_of_Singing_for_Adolescents

<https://www.musicianswithoutborders.org/manual/>

<http://pyeglobal.org/workshop-activities-icebreakers/>

<http://www.antwerpsymphonyorchestra.be/opmaatorkest>

<http://www.antwerpsymphonyorchestra.be/re-mix-xxl>

<http://fabota.lampeke.be/funky-fabolishes-fabota-family>

<https://www.youtube.com/watch?v=NI9fQCs9KQo>

<https://www.youtube.com/watch?v=MDVsxcnyO9U>

<http://www.chorales-equinox.be/nl/>

<http://www.kmkg-mrah.be/node/2922>

<https://www.bruzz.be/videoreeks/bruzz-24-14022014/video-opera-sindbad-het-gewoon-een-heel-groot-avontuur>

www.doewap.be